

Ankara'da Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgede Yaşayan 15-49 Yaş Grubundaki Kadınların Aile Planlaması Yöntemi Kullanma Durumları

COMPARISON OF THE CONTRACEPTIVE METHODS USED BY WOMEN BETWEEN 15-49 YEARS OLD LIVING IN THE SEMI-URBAN AND URBAN AREAS OF ANKARA

Ayşegül YILDIRIM*, Mustafa N. İLHAN**, Işıl MARAL***

* Araş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD,

** Araş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Kazaları Araştırma ve Önleme Enstitüsü,

*** Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, ANKARA

Özet

Amaç/Anafikir: Bu çalışmada, Ankara ilinde yarı kentsel ve kentsel bölgelerden seçilen 15-49 yaş kadın izlem formlarının 1999 yılı kayıtlarının incelenerek, aile planlaması yöntemi kullanma durumlarının karşılaştırılarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyel-Metod: Şubat 2000 tarihinde yapılan bu araştırma tanımlayıcı bir çalışmadır. Araştırmada Ankara ili Gölbaşı İlçesinde bulunan Merkez I ve Merkez II Sağlık Ocaklarına ait formların tamamı (3094 adet), Yenimahalle ilçesi Yeşilevler Sağlık Ocağı ve Demetevler 1 No'lu AÇSAP bölgesinden ise toplam 27875 formdan sistematik örnekleme yöntemi ile 2000'er adet form (toplam 4000 adet) seçilerek incelenmiştir. Gölbaşı'ndaki sağlık ocakları yarı kentsel bölge, Yenimahalle'deki sağlık ocakları ise kentsel bölge olarak sınıflandırılmıştır. Aile planlaması yöntemleri, geleneksel ve modern yöntemler olarak ayırt edilmeden, sadece yöntem kullanılıp kullanılmadığına bakılmıştır.

Bulgular: Yarı kentsel bölgede oturanların %83.3'ü, kentsel bölgede oturanların %85.5'i aile planlaması yöntemi kullanmaktadırlar. Yarı kentsel bölgede ve kentsel bölgede oturanlarda aile planlaması yöntemi kullanımında yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Kentsel bölgede oturanlarda öğrenim durumuna göre aile planlaması yöntemi kullanımında, öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). İncelenen kadınların yaşayan çocuk sayıları ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanımı değerlendirildiğinde, hiç çocuğu olmayan ve 3 çocuğu olan gruplarda yarı kentsel ve kentsel bölgede oturanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Yarı kentsel bölge ve kentsel bölge ayrı ayrı değerlendirildiğinde, yaşayan çocuk sayısına göre yöntem kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Summary

Objective: The objective of this study is to investigate and compare the various aspects of the use of contraceptive methods used by women between 15-49 years old living in semi-urban and urban areas in Ankara, with regard to 1999 records of the selected follow-up forms of women between age 15-49.

Method: This descriptive study was conducted in February, 2000. All the follow-up forms of the women aged between 15-49 obtained from two selected primary health-care centers of Gölbaşı were investigated (3094 form). A primary health-care center and one Child Health Care-Family Planning Center of Yenimahalle were selected. 4000 follow-up forms which were selected by systematic sampling out of 27875 forms were investigated. Gölbaşı District was classified as a semi-urban area, where as Yenimahalle District was classified as an urban area. Contraceptive methods were not distinguished as traditional or modern methods. Only the status of using any contraceptive method was evaluated.

Results: 83.3% of the women living in semi-urban area and 85.5% of the women living in the urban area were using contraceptive methods. There was a significant statistical difference between the age groups living in the semi-urban and urban areas about the use of contraceptive methods. There was a significant statistical difference between the age groups living in urban area according to their education level ($p<0.05$). When contraceptive methods were evaluated according to number of alive children and settlement area, it was found out that there was a significant statistical difference between the women who have no child and women who have 3 children, living in semi-urban area and urban area ($p<0.05$). In semi-urban and urban area, when evaluated separately, there was a significant statistical difference between the status of using any contraceptive method in accordance with alive children.

Conclusion: It was found that the use of contraceptive methods of the women between age 15-49 and the women who have no child is in a low rate in both area; and this result is similar to Turkey's data. The use of contraceptive methods is in a low rate among the women who have only a primary school diploma, living in urban area and between the housewives

Geliş Tarihi: 03.01.2001

Yazışma Adresi: Dr.Ayşegül YILDIRIM
Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı AD
ANKARA

Sonuç: Her iki bölgede 15-49 yaş grubunda olanlar ve hiç çocuğu olmayanlarda aile planlaması yöntemlerinin kullanımı Türkiye verilerine benzer olarak, düşük bulunmuştur. Kentsel bölgede ilkökul mezunu olanlarda, yarı kentsel bölgede ise ev hanımı olanlarda aile planlaması yöntemi kullanımı düşüktür. Ancak genel olarak bakıldığında, her iki bölgede de aile planlaması yöntemlerinin kullanımının Türkiye genelinden yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 15-49 yaş kadın, Aile planlaması, Aile planlaması yöntemleri

T Klin Jinekoloj Obst 2001, 11:354-360

living in semi-urban area. But, on the other hand, in both areas, the use of contraceptive methods is higher than the data of Demographic Health Survey 1998 of Turkey.

Key Words: 15-49 years old women, Family planning, Family planning methods

T Klin J Gynecol Obst 2001, 11:354-360

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan "Üreme sağlığı" tanımı, üreme sistemi, işlevleri ve sürecine ilişkin bütün alanlarda, yalnızca hastalık ve sakatlık olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir (1). 1994 yılında Kahire'de yapılan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında da üreme sağlığının, insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamları, üreme yetenekleri olması ve bu yeteneği kullanıp kullanmayacakları ile ne zaman ve ne sıklıkta kullanacakları konusunda karar vermeleri anlamına geldiği belirtilmiştir (2). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, doğurganlığın düzenlenmesi ya da aile planlaması, üreme sağlığının temel bileşenidir. Kadın ve çocuk sağlığının iyileştirilmesi açısından da aile planlaması, koruyucu sağlık hizmeti olarak öncelikli olması ve ağırlık verilmesi gereken üreme sağlığı hizmetleri arasındadır.

Türkiye'de aile planlaması konusunda yaklaşık 35 yıldır, riskli gebelikleri önleyerek, kadın ve çocuk sağlığını korumayı amaçlayan, ailelere gerekli bilgi ve hizmeti sunarak doğurganlıkları ile ilgili özgürce ve bilinçli seçim yapmalarını sağlayan politikalar izlenmektedir. Bu politikaların sonuçları, demografik ve sağlık göstergelerimize yansımakla beraber, Türkiye'de aile planlaması konusunda karşılanmayan gereksinim hala yüksektir (1).

Türkiye'de ana çocuk sağlığı hizmetlerinin değerlendirilmesinde birinci basamak sağlık kuruluşlarında 15-49 yaş kadın izlem formları kullanılmaktadır. Bu formlarda kadınların doğurganlık özellikleri, son gebeliğe ilişkin bilgiler, aile planlaması yöntemi kullanılıp kullanılmadığı gibi bilgiler yer almaktadır. Formlardaki bilgiler daha sonra Sağlık Müdürlükleri yoluyla Sağlık Bakanlığına iletilmekte ve ülke çapında verilen aile planlaması hizmeti değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, Ankara ilinde yarı kentsel ve kentsel bölgelerden seçilen 15-49 yaş kadın izlem formlarının 1999 yılı kayıtlarının incelenerek, aile planlaması yöntemi kullanma durumlarının karşılaştırılarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyel ve Metod

Şubat 2000 tarihinde yapılan bu araştırma tanımlayıcı bir çalışmadır. Sağlık ocaklarında bölgedeki kadınların izlemi için kullanılan "15-49 Yaş Kadın İzlem Formları" taranarak, 15-49 yaş kadınların aile planlaması yöntemi kullanma durumları belirlenmiştir. Araştırmada Ankara iline 20 km uzaklıkta bulunan Gölbaşı İlçe Merkezi'ndeki Merkez I ve Merkez II Sağlık Ocaklarına ait formların tamamı (3094 adet) incelenmiştir. İl merkezinde bulunan Yenimahalle İlçesi'ndeki Yeşilevler Sağlık Ocağı ve Demetevler 1 No'lu AÇSAP kurumlarından ise, toplam 27875 formdan, sistematik örnekleme yöntemi ile her 7 formdan 1 form seçilerek 2000'er adet form (toplam 4000 adet) incelenmiştir.

Gölbaşı'ndaki sağlık ocakları yarı kentsel bölge, Yenimahalle'deki sağlık ocakları ise kentsel bölge olarak sınıflandırılmıştır.

Veriler Epi-Info Versiyon 6.0 istatistik programına girilerek tablolar oluşturulmuştur.

Bulgular

Yarı kentsel bölgede 3094 adet, kentsel bölgede ise 4000 adet 15-49 yaş kadın izlem formu incelenmiştir.

Tablo 1'de incelenen kadınlara ait tanımlayıcı bulgular yer almaktadır.

Yarı kentsel bölgede incelenen kadınlardan %68.6'sı, kentsel bölgede ise %65.1'i ilkökul mezunudur. İncelenenlerin yarı kentsel bölgede %5.7'sinin, kentsel bölgede %3.1'inin okuma-yazması yoktur. Yarı kentsel bölgede incelenen kadınlardan %91.3'ü, kentsel bölgede ise %93.7'si ev hanımıdır.

Yarı kentsel bölgede oturan kadınların eşlerinin %41.0'ı serbest meslek sahibi, kentsel bölgede ise %54.5'i serbest meslek sahibidir.

İncelenen kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanların %9.0'ının, kentsel bölgede oturanların %7.8'inin hiç yaşayan çocuğu bulunmamaktadır. Her iki bölgede 2

Tablo 1. Ankara ili, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınlara ait tanımlayıcı bulgular

Yaş Grupları	Yarı Kentsel Bölge		Kentsel Bölge	
	Sayı	%	Sayı	%
Yarı kentsel n=3094				
Kentsel n=4000				
15-19	46	1.5	48	1.2
20-24	388	12.5	393	9.8
25-29	654	21.1	784	19.6
30-34	629	20.3	788	19.7
35-39	630	20.4	770	19.3
40-44	468	15.1	677	16.9
45-49	279	9.1	540	13.5
Öğrenim Durumu				
Yarı kentsel n=3087				
Kentsel n=3999				
Okur-yazar değil	177	5.7	123	3.1
Okur-yazar	58	1.9	58	1.5
İlkokul mezunu	2116	68.6	2604	65.1
Ortaokul mezunu	293	9.5	420	10.5
Lise mezunu	359	11.6	636	15.9
Yüksek okul-üniversite mezunu	84	2.7	158	3.9
Meslek				
Yarı kentsel n=3092				
Kentsel n=3998				
Ev Hanımı	2822	91.3	3745	93.7
Çalışıyor/Emekli	270	8.7	253	6.3
Eş Mesleği				
Yarı kentsel n=3023				
Kentsel n=4000				
İşsiz	77	2.5	47	1.1
Memur	506	16.7	862	21.6
İşçi	668	22.1	488	12.2
Çiftçi	73	2.3	5	0.1
Serbest meslek	1240	41.0	2179	54.5
Emekli	95	3.4	155	3.9
Diğer	364	12.0	264	6.6
Yaşayan Çocuk Sayısı				
Yarı kentsel n=3094				
Kentsel n=4000				
0	277	9.0	313	7.8
1	641	20.7	845	21.1
2	1090	35.2	1474	36.9
3	705	22.8	929	23.2
4 ve üstü	381	12.3	439	11.0

*Bazı formlarda eksik bilgi olmasından dolayı n'ler farklıdır.

yaşayan çocuğu olanlar en fazla yüzdeye sahiptir (yarı kentsel %35.2, kentsel %36.9).

Tablo 2'de incelenen kadınların yaş grupları ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yer almaktadır.

Araştırmada incelenen kadınların yarı kentsel bölgede %83.3'ü, kentsel bölgede %85.5'i aile planlaması yöntemi kullanmaktadır. Yarı kentsel ve kentsel bölgede oturanların, aile planlaması yöntemi kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). İncelenen

kadınlardan aile planlaması yöntemlerini en az kullananlar, hem yarı kentsel (%43.5), hem de kentsel bölgede (%41.7) 15-49 yaş grubunda olanlardır. En çok yöntem kullananlar ise hem yarı kentsel (%91.0), hem de kentsel bölgede (%92.9) 35-39 yaş grubunda olanlardır. 45-49 yaş grubunda yarı kentsel ve kentsel bölgede oturanların, aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Fark yarı kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Hem yarı kentsel, hem de kentsel bölgede oturanlarda, yaş grupları arasında aile planlaması yöntemi kullanma durumları yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Fark birden fazla gruptan kaynaklanmaktadır.

Tablo 3'de incelenen kadınların öğrenim durumu ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yer almaktadır.

İlkokul mezunu olanlarda, yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Fark kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Kentsel bölgede oturanlar kendi içinde değerlendirildiğinde, öğrenim durumlarına göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Fark ilkököl mezunu olanların aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Yarı kentsel bölgede oturanlarda ise öğrenim durumlarına göre fark bulunmamıştır.

Tablo 4'de incelenen kadınların mesleklerine ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yer almaktadır.

İncelenenlerden ev hanımı olanlarda, yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Yarı kentsel bölgede oturan ev hanımları aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmaktadır. Halen çalışan ve/veya emekli olanlarda da yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Çalışan ve/veya emekli kadınlardan kentsel bölgede oturanlar yarı kentsel bölgede oturanlara göre aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmaktadır.

Bölgeler ayrı ayrı incelendiğinde, kentsel bölgede oturanlarda mesleğe göre istatistiksel anlamlı fark saptanmamışken, yarı kentsel bölgede oturanlarda ise istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Yarı kentsel bölgede ev hanımı olanlar halen çalışan ve/veya emekli olanlara göre daha az aile planlaması yöntemi kullanmaktadır.

Tablo 5'de incelenen kadınların eşlerinin mesleklerine ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yer almaktadır.

Tablo 2. Ankara İli, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınların yaş grupları ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları

Yaş Grupları	Aile Planlaması Yöntemi Kullananlar		OR	%95CI	p değeri*
	Yarı kentsel %	Kentsel %			
15-19	43.5	41.7	1.08	0.44-2.65	p>0.05
20-24	66.5	71.5	0.79	0.58-1.08	p>0.05
25-29	82.9	82.1	1.05	0.79-1.40	p>0.05
30-34	88.7	89.2	0.95	0.67-1.35	p>0.05
35-39	91.0	92.9	0.77	0.52-1.16	p>0.05
40-44	88.5	89.5	0.90	0.61-1.33	p>0.05
45-49	76.3	83.3	0.65	0.44-0.94	p<0.05
Toplam	83.3	85.5	0.85	0.74-0.97	p<0.05
p değeri**	p<0.05	p<0.05			

* Her bir yaş grubu için yarı kentsel ve kentsel bölgede yaşayanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir

**Her bir yerleşim yeri için yaş grupları arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir

Tablo 3. Ankara ili, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınların öğrenim durumu ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları

Öğrenim Durumu	Aile Planlaması Yöntemi Kullananlar		OR	%95CI	p değeri*
	Yarı kentsel %	Kentsel %			
Okur-yazar değil	78.5	82.9	0.75	0.40-1.41	p>0.05
Okur-yazar	89.7	81.0	2.03	0.63-6.76	p>0.05
İlkokul mezunu	83.8	8.6	54.65	45.52-65.65	p<0.05
Ortaokul mezunu	81.2	81.4	0.99	0.66-1.47	p>0.05
Lise mezunu	82.5	84.9	0.84	0.58-1.20	p>0.05
Yüksek okul-üniversite mezunu	88.1	83.5	1.46	0.63-1.44	p>0.05
Toplam	83.3	85.5	0.85	0.74-0.97	p<0.05
p değeri**	p>0.05	p<0.05			

* Her bir öğrenim durumu grubu için yarı kentsel ve kentsel bölgede yaşayanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

**Her bir yerleşim yeri için öğrenim durumuna göre aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

Eşi serbest meslek sahibi ve işçi olan kadınlarda, yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (p<0.05). Her iki meslek grubunda yarı kentsel bölgede oturanlar, kentsel bölgede oturanlara göre aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmaktadır.

Bölgeler kendi içinde incelendiğinde, eşi işsiz olan kadınların hem yarı kentsel, hem kentsel bölgede eşi diğer meslek gruplarında olanlara göre aile planlaması yöntemlerini daha az kullandıkları görülmektedir.

Tablo 6'da incelenen kadınların yaşayan çocuk sayılarına ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları yer almaktadır.

Aile planlaması yöntemlerinin yarı kentsel bölgede (%33.2) ve kentsel bölgede (%25.2) en az kullanıldığı grup çocuk sahibi olmayanlardır. Her iki bölgede, kadınların yaşayan çocuk sayılarına göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (p<0.05). 1 ve üzerinde çocuğu olanların ise hem yarı kentsel, hem de kentsel bölgede en az %80'i aile planlaması yöntemi kullanmaktadır.

Hiç yaşayan çocuğu olmayan kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (p<0.05). Kentsel bölgede oturanlar, yarı kentsel bölgede oturanlara göre aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmaktadır.

Tablo 4. Ankara ili, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınların mesleklerine ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları

Meslekler	Aile Planlaması Yöntemi Kullananlar		OR	%95CI	p değeri*
	Yarı kentsel %	Kentsel %			
Ev Hanımı	82.7	85.6	0.80	0.70-0.92	p<0.05
Çalışıyor/Emekli	89.3	83.0	1.70	1.01-2.91	p<0.05
Toplam	83.3	85.5	0.85	0.74-0.97	p<0.05
p değeri**	p<0.05	p>0.05			

* Her bir meslek grubu için yarı kentsel ve kentsel bölgede yaşayanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

**Her bir yerleşim yeri için mesleğe göre aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 5. Ankara ili, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınların eşlerinin mesleğine ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları

Eş Mesleği	Aile Planlaması Yöntemi Kullananlar		OR	%95CI	p değeri*
	Yarı kentsel %	Kentsel %			
İşsiz	70.1	72.3	0.90	0.37-2.16	p>0.05
Memur	85.8	87.1	0.89	0.64-1.24	p>0.05
İşçi	83.5	86.3	0.81	0.57-1.14	p<0.05
Çiftçi	84.9	80.0	1.41	-	p>0.05
Serbest meslek	82.0	85.9	0.75	0.62-0.91	p<0.05
Emekli	81.1	80.0	1.07	0.54-2.15	p>0.05
Diğer	86.3	81.1	1.47	0.93-2.30	p>0.05
Toplam	83.3	85.5	0.84	0.74-0.96	p<0.05

*Her meslek grubu için yarı kentsel ve kentsel bölgede yaşayanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 6. Ankara ili, yarı kentsel ve kentsel bölgelerinde incelenen 15-49 yaş grubu kadınların yaşayan çocuk sayılarına ve yerleşim yerlerine göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları

Yaşayan Çocuk Sayısı	Aile Planlaması Yöntemi Kullananlar		OR	%95CI	p değeri*
	Yarı kentsel %	Kentsel %			
0	33.2	25.2	1.47	1.01-2.14	p<0.05
1	80.2	82.4	0.87	0.66-1.14	p>0.05
2	91.4	92.9	0.80	0.60-1.09	p>0.05
3	89.9	93.4	0.63	0.43-0.91	p<0.05
4 ve üstü	89.8	92.5	0.71	0.43-1.19	p>0.05
Toplam	83.3	85.5	0.85	0.74-0.97	p<0.05
p değeri	p<0.05	p<0.05			

* Her bir yaşayan çocuk sayısı için yarı kentsel ve kentsel bölgede yaşayanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

** Her bir yerleşim yeri için yaşayan çocuk sayısına göre aile planlaması yöntemi kullanımı yönünden fark olup olmadığı ki kare testi ile değerlendirilmiştir.

3 yaşayan çocuğu olan kadınlarda da, yarı kentsel bölgede oturanlar ile kentsel bölgede oturanların aile planlaması yöntemi kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Bu kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanlar, kentsel bölgede oturanlara göre aile planlaması yöntemlerini daha az kullanmaktadır.

Tartışma

İncelenen kadınların %84.5'i bir aile planlaması yöntemi kullanmaktadır. TNSA 98'de (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması) ise incelenenlerin %63.9'u bir aile planlaması yöntemi kullanmaktadır (3). 1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan bir araştırmada 15-49 yaş grubundaki kadınların %65.4'ü (4), 1991 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmada %69.7'si (5), 1993 yılında yine İstanbul'da yapılan bir araştırmada %77.9'u (6), 1988 yılında Ankara-Gölbaşı'nda yapılan bir araştırmada ise %71.8'i bir aile planlaması yöntemi kullanmaktadır (7). Bu araştırmada, diğer illerde ve Türkiye genelinde yapılan araştırmalara göre aile planlaması yöntemi kullanımı daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun, araştırmanın yapıldığı bölgede aile planlaması hizmetlerinin daha iyi verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Daha önce aynı bölgede yapılan araştırmaya göre aile planlaması yöntemi kullanımının daha fazla olması ise hizmetin kalitesinin arttığını ve giderek daha fazla kişiye hizmet verildiğini düşündürmektedir.

TNSA 98'de kentsel bölgede oturan kadınların %66.7'sinin bir aile planlaması yöntemi kullandıkları belirlenmiştir. Gemlik'te yine kentsel bölgede yapılan bir çalışmada da incelenen kadınların %79.4'ünün bir aile planlaması yöntemi kullandıkları saptanmıştır (8). Araştırma-mızda kentsel bölgede oturan kadınların aile planlaması yöntemi kullanımı, diğer araştırmalardan ve Türkiye genelinden daha yüksek çıkmıştır (%85.5).

Aile planlaması yöntemlerinin en az kullanıldığı yaş grubu 15-49 yaş grubudur (Yarı kentsel bölgede %43.5, kentsel bölgede %41.7). Aile planlaması yöntemlerinin en çok kullanıldığı yaş grubu ise 35-39 yaş grubudur (yarı kentsele %91.0, kentsele %92.9). 35-39 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna göre aile planlaması yöntemleri yaklaşık iki kat daha fazla tercih edilmektedir. TNSA 98'de de benzer şekilde aile planlaması yöntemleri en az 15-19 yaş grubunda kullanılmaktadır (%33.6). Yine benzer şekilde aile planlaması yöntemlerinin en çok tercih edildiği yaş grubu da 35-39 yaş grubudur (%76.3). 1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan araştırmada da aile planlaması yöntemlerinin en az kullanıldığı yaş grubu 15-19 ve 45-49 yaş grupları, en çok kullanıldığı yaş grubu ise 30-34 ve 35-39 yaş gruplarıdır (4). 1993 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmada da 30-34 ve 35-39 yaş gruplarında aile planlaması yöntemi kullanımının en fazla olduğu, 15-19 ve 45-49 yaş grubunda da en az olduğu belirlenmiştir (5). 1998 yılında Edirne-Keşan'da yapılan araştırmada aile planlaması yöntemlerinin en az 15-19 yaş

grubunda ve 40 yaş üstü gruplarda kullanıldığı (9), Erzurum-Pasinler'de yapılan bir araştırmada da en az 15-19 yaş grubunda, en çok 30-39 yaş grubunda kullanıldığı saptanmıştır (10). Bu araştırmada aile planlaması yöntemlerinin en fazla ve en az kullanıldığı yaş grupları diğer araştırmalarla benzerdir. 15-49 yaş grubunun, çocuk isteğinin yüksek olduğu yaşlar olması nedeniyle yöntem kullanımının az olması beklenen bir sonuçtur.

İncelenen çalışan/emekli kadınlardan, yarı kentsel bölgede %89.3'ünün, kentsel bölgede ise %83.0'ünün aile planlaması yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir. Kayseri'de çalışan kadınlarda yapılan bir araştırmada incelenen memur kadınlardan %80.2'sinin, işçi kadınlardan da %74.1'inin bir aile planlaması yöntemi kullandığı belirlenmiştir (11).

Hem yarı kentsel hem de kentsel bölgede incelenen kadınlardan 1 ve üzerinde yaşayan çocuğu olanların aile planlaması yöntemi kullanımı anlamlı derecede artmaktadır. TNSA 98'de Türkiye genelinde 0-1 sayıda çocuğa sahip kadınlar daha az korunmaktadır (3). 1993 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmada (6) ve Erzurum-Pasinler'de yapılan başka bir araştırmada ise iki ve üzerinde çocuğa sahip olan kadınların aile planlaması yöntemi kullanma durumlarının önemli derecede arttığı belirlenmiştir (10). Yaşayan çocuk sayısı arttıkça korunmaya olan istek de artmaktadır. Bu hem fazla çocuk istenmemesinden hem de gebelik aralıklarını açma isteğinden kaynaklanmış olabilir.

Sonuç

Her iki bölgede 15-49 yaş grubunda olanlar ve hiç çocuğu olmayanlarda aile planlaması yöntemlerinin kullanımı, Türkiye verilerine benzer olarak düşük bulunmuştur. Kentsel bölgede ilkokul mezunu olanlarda, yarı kentsel bölgede ise ev hanımı olanlarda aile planlaması yöntemi kullanımı düşüktür. Ancak genel olarak bakıldığında, her iki bölgede de aile planlaması yöntemlerinin kullanımının Türkiye genelinden yüksek olduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Biçer S, Bulut A, Çalı Ş, Durmuşoğlu F, Gürol F, Harmancı HG, Ortaylı N, Özek B, Özvarış ŞB, Özyurda F, Tomruk DG, Urman B, Yıldırım A. Aile Planlamasında Temel Bilgiler 1997: 1-15.
2. Birleşmiş Milletler. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Aksiyon Programı 1994:1-13.
3. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. 1999: 45-65.
4. Genç M, Güneş M, Şahin M, Karaoğlu L, Pehlivan E. Yeşilyurt (Malatya) Merkezindeki 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve Uygulamalarının İncelenmesi. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, 1996: 49-54.
5. Ayhan B, Tümerdem Y, Tümerdem B, Tümerdem H. Çok Çocuklu Kadınların İstenmeyen Gebeliği Önlemede Bilgi ve Davranışları. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, 1994: 69-70.

6. Yardımcı E, Sabuncu H, Yardımcı O, Baysal B, Onat I. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları Polikliniğine Başvuran 15-49 Yaş Grubunda Evli Kadınların Bildikleri ve Kullandıkları Kontraseptif Yöntemler; Kullanımı Etkileyen Faktörler. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, 1994: 77-80.
7. Aycan S, Arıtürk MO, Özeltin S, Bumin Ç. Gölbaşı Merkez Sağlık Ocağında 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile Planlaması Hakkındaki Bilgi ve Tutumları ile İlgili Araştırma. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri, 1989: 58-9.
8. Okan N. Kentsel Alanda Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemleri Kullanma Eğilimleri ve Sonuçları. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri, 1989: 56-7.
9. Yorulmaz F, Dağdeviren N, Şahin EM. Keşan İlçesi Ana Çocuk Sağlığı Dispanserinin 1987-1999 Aile Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesi. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı, 1999: 147.
10. Güraksın A. Pasinler Eğitim ve Araştırma Bölgesinde 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanma Durumları ve Etkileyen Faktörler. III. Halk Sağlığı Günleri Kongre Kitabı, 1993: 341-5.
11. Çetinkaya F, Aykut M, Öztürk Y. 15-49 Yaş Grubu Evli Memur ve İşçi Kadınların Aile Planlaması Konusundaki Bilgi Tutum ve Davranışları. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, 1994: 106-9.